

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการศึกษา ไว้ดังนี้

“นอกจากการศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัย และพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประคับประคองหนุนนำความเก่ง ให้เป็นไปในทางที่อำนวยผลประโยชน์อันพึงประสงค์” (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ม.ป.ป., หน้า ก อ้างถึงใน พรรณพร วรณลักษณ์, 2548, หน้า 10)

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า การให้การศึกษาจัดเป็นการพัฒนาบุคคล และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลมิใช่เพียงให้การศึกษาเพื่อมุ่งให้เกิดบุคคลเก่งทางด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ควรมีการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ควบคู่ไปพร้อมกัน ทั้งทางด้านจิตใจและสังคม เป็นไปตามจุดมุ่งหมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ที่กล่าวว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546, หน้า 5) ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นกลไกและกระบวนการสำคัญในการอบรมหล่อหลอมเกล้าให้บุคลากรของชาติ มีความรู้ ความสามารถ ความฉลาด เป็นคนดี คนเก่ง มีร่างกายแข็งแรงพร้อมที่จะเป็นรากฐานของชีวิตให้ก้าวไปอยู่ในสังคมของโลก ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ, 2543, หน้า 3) การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคม บ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้น ก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพซึ่งสามารถธำรง รักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด (กรมวิชาการ, 2540 อ้างถึงใน สาคร มหาหิงค์, 2550, หน้า 3) สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระบุไว้ว่า “มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 4)

เนื่องจากในยุคปัจจุบันกระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลก อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีความทันสมัยของการสื่อสาร โทรคมนาคม ช่วยให้ข้อมูลข่าวสารทั่วโลกเชื่อมโยงติดต่อถึงกันได้อย่างทันทีทันใด ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยหลายประการทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมตะวันตกได้หลั่งไหลมาสู่สังคมไทยและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนไทยไปมากจากสังคมไทยในอดีตที่เคยสงบเรียบง่าย มีน้ำใจและเอื้ออาทรต่อกันได้กลับกลายเป็นสังคมที่เน้นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นและมีค่านิยมด้านวัตถุ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 1) จากสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน จึงมีผลกระทบต่อการปรับตัวที่อาจผิดปกติและมีปัญหาขององค์กรทั้งหลาย เด็กและเยาวชนเป็นหน่วยทางสังคมที่ต้องรับผลพวงโดยตรงและทางอ้อมจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เมื่อองค์กรสังคมต่าง ๆ เบี่ยงเบนไป อาทิ ปรากฏสภาวะครอบครัวแตกแยก กลุ่มจารีตประเพณีล้มเหลวในการจัดระเบียบสังคม สภาวะวัตถุนิยม และความเป็นปัจเจกบุคคลมีสูงขึ้น เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งย่อมปรับตัวไปสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบนแล้วได้สร้างทั้งปัญหาแก่ตนเองและสังคมรอบด้านเช่นกัน (สาคร มหาหิงค์, 2550, หน้า 2)

การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยให้นักเรียนที่มีพฤติกรรมเกร เช่น ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน หนีเที่ยว ชอบลักเล็กขโมยน้อย เล่นการพนัน ดิฉาเสพติด ชอบก่อการทะเลาะวิวาท ไม่สนใจระเบียบของสังคม ได้ตระหนักถึงความจริงที่ต้องเผชิญในสังคม (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2545, หน้า 5 – 7) เมื่อเติบโตขึ้น ซึ่งพลเมืองทุกคนจะมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานะทางสังคมของบุคคลนั้น แต่โดยพื้นฐานแล้วทุกคนจะมีบทบาทหน้าที่เบื้องต้นเป็นพลเมืองไทย ที่จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ (สภาร่างรัฐธรรมนูญ, 2545, หน้า 3 – 20) ด้วยเหตุนี้ทางโรงเรียนจึงต้องทำการพัฒนานักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ดังกล่าว ให้มีการปรับปรุงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น เพื่อให้ให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการประพฤติตนอยู่ในสังคม เพื่อให้สามารถดำรงตน และดำรงไว้ซึ่งความสุขของชีวิต ของครอบครัวในอนาคต และของสังคมที่ตนอยู่อาศัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 3 – 17) ให้เหมาะสมกับการเป็นผู้ได้ผ่านการเรียนรู้จากสถานศึกษา ถ้าหากทางโรงเรียนเพิกเฉยในเรื่องพฤติกรรมของนักเรียนดังกล่าวจะกลายเป็นว่าโรงเรียนส่งเสริมให้มีพลเมืองที่ไม่มีคุณภาพเพิ่มขึ้นในสังคม อาจเกิดนักเลงอันธพาล ที่ชอบทำร้ายร่างกายของผู้อื่น อาจเป็นขโมยที่ก่อความรำคาญให้สังคมหรืออาจเป็นอาชญากร ที่ก่อความเดือดร้อนให้สังคมในอนาคต จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน เพื่อป้องกันปัญหานานาประการที่จะเกิดขึ้นจากเยาวชนกลุ่มนี้ในระยะเวลาอันใกล้ เพราะเมื่อเขาหลุดพ้น

ไปจากการศึกษาภาคบังคับ ก็ยากที่จะเข้าไปควบคุม หรืออบรมดูแลได้ ถ้ายังเป็นนักเรียนอยู่ ความเป็นครูกับศิษย์ย่อมมีผลต่อจิตใจ และความรู้สึกรักของนักเรียน (กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 13) จึงเป็นการง่ายที่จะทำการพัฒนา เพื่อให้เขากลายเป็นพลเมืองที่ดี ในอนาคต (ยรรยงค์ สิ้นธุ์งาม, 2547, หน้า 1)

การศึกษาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน การเรียนการสอนในชั้นเรียนได้เน้นที่เนื้อหาวิชา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้บรรลุคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไม่ครบถ้วนทั้งหมด ซึ่งเด็กที่ประสบความสำเร็จทางการศึกษานั้น มิใช่เด็กที่บรรลุจุดมุ่งหมายตามคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้อย่างครบถ้วน ดังนั้น การพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ให้บรรลุเป้าหมาย มิใช่หน้าที่ของครู หรือสถานศึกษาเพียงอย่างเดียว ควรมี การบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชนที่ต้องมุ่งขับเคลื่อน บ่มเพาะปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้น แก่ผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548, หน้า 10)

โรงเรียนอนุบาลระยอง จัดเป็นโรงเรียนในสังกัด สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดระยอง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีความต้องการที่จะสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งครอบคลุม ทั้งทางด้านจริยธรรม การเรียนรู้ และสังคม เพื่อให้ นักเรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมาย และหลักการ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทางโรงเรียน บ้าน และชุมชนจึงมีการร่วมกันสร้างนวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของนักเรียนขึ้นทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านจริยธรรม คือ การมีวินัยในตนเอง 2) ด้านการเรียนรู้ คือ การใฝ่เรียนรู้ และ 3) ด้านสังคม คือ การอยู่ในสังคมอย่างมีมารยาทและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยได้ร่วมประชุมระดมความคิดกับผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง ซึ่งมีความคิดเห็น ไปในแนวเดียวกันว่า การทำนวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านการมีวินัยในตนเอง ใฝ่เรียนรู้ มารยาทในสังคม และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลระยองด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะส่งผลที่ดี ต่อตัวนักเรียน เพื่อนนักเรียน สถานศึกษา และสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

พัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการมีวินัยในตนเอง ใฝ่เรียนรู้ มารยาทในสังคม และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลระยอง ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

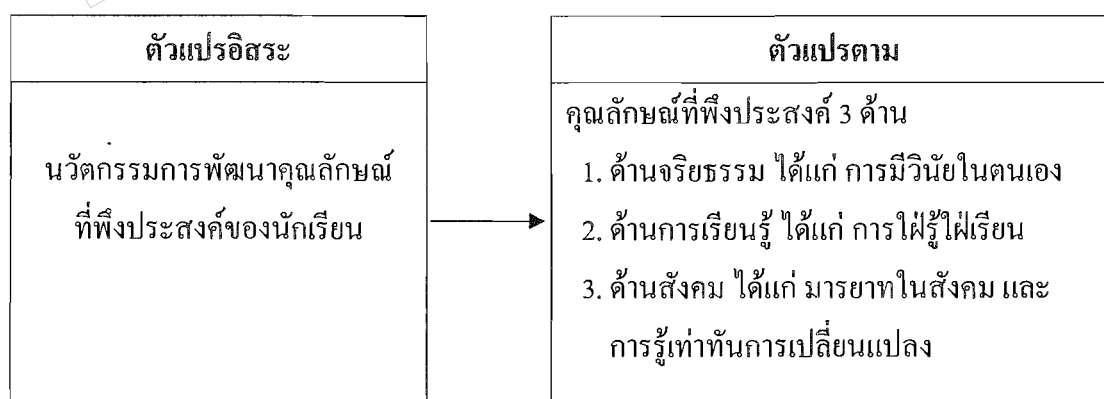
1. นวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการมีวินัยในตนเอง
ใฝ่เรียนรู้ มารยาทในสังคม และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง
2. ผลที่ได้รับจากนวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการมีวินัย
ในตนเอง ใฝ่เรียนรู้ มารยาทในสังคม และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นแนวทางในการนำไป
พัฒนาและนำไปใช้

ขอบเขตของการวิจัย

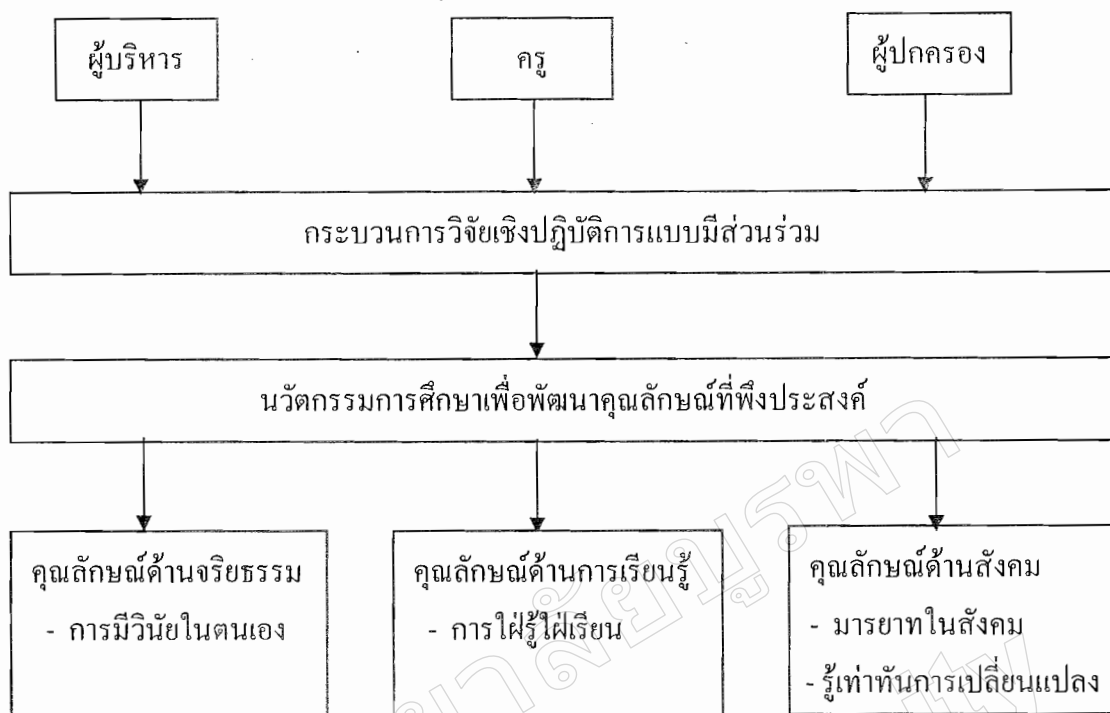
1. ประชากร ครู 134 คน ผู้ปกครอง 3,956 คน และนักเรียน โรงเรียนอนุบาลระยอง 3,956 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง
 - 2.1 ครูใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ครูประจำชั้นของนักเรียน
กลุ่มตัวอย่าง
 - 2.2 นักเรียนและผู้ปกครองใช้เกณฑ์กำหนดกลุ่มตัวอย่างของขามาเน่ ใช้การสุ่ม
ตัวอย่างแบบการสุ่มอย่างมีระบบ คือ นักเรียนระดับประถมศึกษาของ โรงเรียนอนุบาลระยอง
จำนวน 363 คน และผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 363 คน
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยภาคเรียนที่ 1/ 2551

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้ คือ มุ่งพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่
พึงประสงค์ทั้ง 3 ด้าน ของโรงเรียนอนุบาลระยอง ดังนี้

ภาพที่ 1 – 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 – 2 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลระยอง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลระยอง หมายถึง ทักษะ ทักษะ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ที่สะสมและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลระยอง ที่โรงเรียนและชุมชนต้องการให้เกิดขึ้น ประกอบด้วย
 - 1.1 คุณลักษณะด้านจริยธรรม คือ การมีวินัยในตนเอง
 - 1.2 คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ คือ การใฝ่รู้ใฝ่เรียน
 - 1.3 คุณลักษณะด้านสังคม คือ มารยาทในสังคม และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง
2. การมีวินัยในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความดีงาม ซึ่งในงานวิจัยนี้วัดได้ในรูปเชิงปฏิบัติการ ดังนี้
 - 2.1 การปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของโรงเรียน
 - 2.2 การตรงต่อเวลา
 - 2.3 การรักษาความสะอาด
3. การใฝ่รู้ใฝ่เรียน หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหาความรู้ การทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ทางด้านซึ่งในงานวิจัยนี้วัดได้ในรูปเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

3.1 การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยการอ่าน

3.2 ความตั้งใจและการสนใจในการอ่าน

4. มารยาทในสังคม และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งในงานวิจัยนี้วัดได้ในรูปเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

4.1 มารยาทในสังคม ได้แก่

4.1.1 การแสดงความเคารพ

4.1.2 การพูด

4.1.3 การรับประทานอาหาร

4.1.4 การแต่งกาย

4.2 รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ค่านิยมการบริโภค

5. นวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นซึ่งได้จากการร่วมกันระดมความคิดของเครือข่ายการวิจัยซึ่งประกอบไปด้วย นักวิจัย ตัวแทนผู้บริหาร ตัวแทนครูและตัวแทนผู้ปกครองของโรงเรียนอนุบาลระยอง เพื่อนำไปใช้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการมีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มารยาทในสังคมและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนภายในโรงเรียนอนุบาลระยอง

6. การพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง กระบวนการการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้จากการร่วมกันระดมความคิดของเครือข่ายการวิจัยซึ่งประกอบไปด้วย นักวิจัย ตัวแทนผู้บริหาร ตัวแทนครูและตัวแทนผู้ปกครองของโรงเรียนอนุบาลระยอง เพื่อนำไปใช้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการมีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มารยาทในสังคมและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนภายในโรงเรียนอนุบาลระยอง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

6.1 ขั้นตอนเตรียมการ

6.2 ขั้นสร้างนวัตกรรม

6.3 ขั้นปฏิบัติการใช้นวัตกรรม

6.4 ขั้นประเมินผล

7. การประเมินนวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ผลการนำนวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไปใช้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การมีวินัยในตนเอง การใฝ่เรียนรู้ และ มารยาทในสังคม และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยใช้แบบประเมิน 2 แบบประเมิน ดังนี้

7.1 แบบประเมินการใช้นวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการมีวินัยในตนเอง ใฝ่เรียนรู้ มารยาทในสังคม และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลระยอง สำหรับครู แบบใช้เกณฑ์รูบริคส์

7.2 แบบประเมินพัฒนาการทางคุณลักษณะที่พึงประสงค์จากการใช้นวัตกรรม
การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการมีวินัยในตนเอง ใฝ่เรียนรู้ มารยาทในสังคม
และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลระยองสำหรับผู้ปกครองและนักเรียน
แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University